

subito cuncta, velut ad impulsum urentis et furentis venti, tanquam fenum velociter arescent, et quemadmodum olera herbarum cito decident. Quid ergo eum tolles de omni labore tuo, quem operatus ueris super terram? quid retribuies Domino pro omnibus quæ tribuit tibi? quid, inquam, lucri pro ot tibi creditis talentis referes creditori? O si vacuam manum inuenerit ille, ille donorum promptus quidem auctor, sed importunus exactor! Veniet enim, veniet, et non tardabit, ad requirendum utique quod suum est cum usura. Suum nempe asserit omne, quod te in tua patria pomposis, sed periculosis favoribus nobilitare videtur. Genus clarum, corpus aptum, forma elegans, ingenium velox, eruditionis utilitas, et honestas morum, gloriosa quidem sunt, sed ei a quo sunt. Si tibi usurpas, est qui quaerat et iudicet.

2. Esto tamen: liceat tibi hæc interim ascribere nomini tuo, et gloriari in laude tua, et vocari ab hominibus rabbi, et facere tibi nomen grande duntaxat super terram: quid tibi post mortem de his omnibus, nisi sola fortasse memoria relinquetur? et hoc quoque solummodo super terram. Scriptum quippe est: *Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis* (Psal. LXXV, 6). Quod si hic est finis omnium laborum tuorum, ut pace tua dixerim, quid habes amplius jumento? Siquidem et de tuo palefrido (299), cum mortuus fuerit, perhibebitur quia bonus fuit. Simul vide quid tibi ante tribunal illud terrificum respondendum sit de eo quod acceperis in vano animam tuam, et animam talem: si tamen inveniaris nihil egisse amplius de immortalis et rationali spiritu tuo, quam quodvis pecus de suo; cum brutus utique spiritus non vivat, nisi quamdiu vivificat, et uno eodemque momento et vivificare pariter desinat et vivere. Quid, quaeso, dignum te iudicabis, qui, factus ad imaginem factoris, tantæ in te majestatis non defendis dignitatem; et tu, homo cum (300) esses, honorem tuum non intelligens, comparatus juvenentis insipientibus, et similis factus sis illis! dum nil spirituale videlicet aut æternum elaboraveris, sed instar belluini spiritus, qui ut a corpore, ita cum corpore dissolvitur, solis fueris contentus corporalibus ac temporalibus bonis, evangelici illius surdus auditor consilii: *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam* (Joan., vi, 27). Scriptum est autem quod non ascendit in montem Domini nisi, qui non accepit in vano animam suam. Sed ne is quidem, nisi etiam fuerit innocens manibus, et mundo corde (Psal. XXIII, 4). Videris tu an de tuis hoc **109** operibus simul et cogitationibus præsumere audeas; sin autem, attende quid mereatur iniquitas, si sola sufficit inutilitas ad damnationem. Et revera secunda non erit spina vel tribulus, ubi securis infructuosæ arbori poni videbitur; nec parcat pungenti, qui minatur et (299) Palefridus, equus magnus et insignis, qui per frenum ducitur.

sterili. Væ igitur, et væ iterum de quo dicitur: *Expectavi ut faceret uvas, et fecit labruscas!* (Isa. v, 4.)

3. Sed novi ego quam liquido et copiose hæc me quoque tacente cogitare sufficias; materno vero devinctus amore, necdum possis abjicere quod jam contemnere noris. Et quid ego ad hæc respondebo tibi? Ut matrem deseras? sed inhumanum videtur. Ut cum ipsa maneas? sed nec ipsi expedit ut sit filio causa perditionis, Forte ut et mundo simul milites, et Christo? sed nemo potest duobus dominis servire. Mater tua vult contraria tuæ, ac per hoc et suæ ipsius salutis, Elige ergo tu e duobus quod vis, aut unius videlicet satisfacere voluntati, aut utriusque salutis. Verum si multum eam diligis, desere potius ipsam propter ipsam: ne, si Christum deseras ut maneas cum ipsa, propter te pereat et ipsa. Alioquin male meruit de te quæ te peperit, si propter te perit. Quomodo enim non perit, quæ ipsum quem peperit, perimit? Et hæc dixerim, ut tuo aliquo modo carnali condescendam consulamque affectui. Cæterum fidelis sermo, et omni acceptione dignus: etsi impium est contemnere matrem, contemnere tamen propter Christum, piissimum est. Nam qui dixit, *Honora patrem et matrem* (Matth. xv, 4); ipse etiam dixit: *Qui amat patrem aut matrem plus quam me non est me dignus* (Matth. x, 37).

EPISTOLA CV.

AD ROMANUM ROMANÆ CURLE SUBDIACONUM.

Vitæ religiosæ propositum urget, mortis memoriam inculcans.

BERNARDUS abbas Claræ-Vallis, ROMANO SUO, quod suo.

Bene fecisti, charissime, tui nobis per litteras et renovans dulcem memoriam, et excusans molestissimam moram. Minime quidem desiderantium te cordibus ulla potuit subrepere quandoque oblivio tuæ dilectionis; sed te tui, fateor, pene oblitum esse putavimus, priusquam illas litteras videremus. Nunc itaque rumpe moras, fac cito quod scripsisti; et si veraciter stylus expressit affectum, efficaciter opus stylum testificetur. Quid tardas ipsum, quem jamdudum concepisti, spiritum parturire salutis? Nil mortalibus vel morte certius, vel incertius hora mortis. Siquidem tanquam fur in nocte, ita veniet. Væ prægnantibus in illa die! Si supervenerit et prævenit hunc tam salutiferam partum, heu! perfoedit domum, sanctum germen exstinguet. *Cum enim dixerint, Pax et securitas, tunc repentinus superveniet eis interitus, sicut dolor in utero habentis, et non effugient* (I Thess. v, 3). Volo te mortem etsi non effugere, certe vel non timere. Justus quippe mortem, etsi non cavet, tamen non pavet. Denique si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit (Sap. iv, 7). Moritur quidem et justus, sed secure; quippe cujus

(300) Editi addunt, *in honore*, ex Psalmo XLVIII; sed deest in manuscriptis, et certe redundat hoc loco.

mors ut præsentis est exitus vitæ, introitus melioris. Bona mors, si peccato moriaris ut justitiæ vivas. Hæc mors necesse est ut præcurrat, ut sequatur illa secunda. In hac vita, quoad durat, compara tibi illam quæ semper durat. Dum vivis in carne, morere mundo, ut post mortem carnis Deo vivere incipias. Quid enim si conciderit mors saccum corporis tui, dum te subinde circumdet lætitia? O quam *beati mortui qui in Domino moriuntur*, audientes a Spiritu, *ut requiescant jam a laboribus suis!* (Apoc. xiv, 13.) Non solum autem; sed et succedit jucunditas **110** de novitate, ac de æternitate securitas. Bona proinde mors justis propter requiem, melior propter novitatem, optima propter securitatem. E contra, mors peccatorum pessima (Psal. xxxiii, 22). Et audi unde pessima. Mala siquidem est in mundi amissione, peior in carnis separatione, pessima in vermis ignisquæ duplici contritione. Eia ergo festina, exi, recede: moriatur anima tua morte justorum, quo fiant et novissima tua horum similia. O quam pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus! (Psal. cxv, 15.) Fuge, quaeso; in via peccatorum ne steteris. Quomodo vivere potes, ubi mori non audes? Cum panibus occurrere fugienti paratos nos esse confidito (301).

EPISTOLA CVI.

AD MAGISTRUM HENRICUM MURDACH (302).

Ad capessendum religiosæ vitæ statum excitat, delicias breviter insinuans.

Dilecto suo HENRICO MURDACH, BERNARDUS abbas dictus de Clara-Valle, salutem, et non in via.

1. Quid mirum si inter prospera fluctuas et adversa, qui necdum statuisti supra petram pedes tuos? Ac si jures et statuas custodire judicia justitiæ Domini, quid horum te poterit separare a charitate Christi? O si scires et quid dicam! *Oculus, Deus non vidit absque te, quæ præparasti diligentibus te* (Isa. lxiv, 4). Sed tu, frater, qui, ut audivi, Prophetas legis, putas intelligis quæ legis? Nam si intelligis, sentis utique sensum propheticæ lectioni esse Christum. Quem videlicet si apprehendere cupis, citius illum sequendo, quam legendo consequi potes. Quid quaeris verbum in Verbo, quod jam caro factum præsto est oculis? Jam enim de latibulo prophetarum egressus est ad oculos piscatorum; jam de monte umbroso et condense, tanquam sponsum de thalamo suo, prosilivit in campum Evangelii. Jam qui habet aures audiendi, audiat illum clamantem in templo: *Qui sedit, veniat ad me, et bibat* (Joan. vii, 37); et: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos* (Matth. xi, 28). Tu ergo times deficere, ubi se Veritas reficere

(301) Modus loquendi Bernardo familiaris, ut in epistola 107, n. 13, et in epistola 124, n. 2. etc.

(302) Scholis apud Anglos præfectus erat Henricus iste, natione Anglus, cujus discipulos fuisse Willelmum et Ivonem patet ex fine epistolæ. Bernardi monitis tandem acquievit Henricus, factus monachus Claræ-Vallensis, dein abbas Vallis-Claræ; tum tertius abbas Fontanensis in Anglia, ex epistolis nunc ordine

te promittit? Certe si tantum te delectat tenebrosa aqua de nubibus aeris, quanto jucundius haurias de serenissimis fontibus Salvatoris?

2. O si semel paululum quid de adipe frumenti, unde satiatur Jerusalem, degustares! quam libenter suas crustas rodendas litteratoribus Judæis relinqueres! O si te unquam in schola pietatis sub magistro Jesu merear habere sodalem! O si mihi liceat purificatum prius tui pectoris vasculum supponere unctioni quæ docet de omnibus! O quam libens tibi pariter calidos panes [*subaudi* porrigerem], quos utique adhuc fumigantes, et quasi modo de furno, ut aiunt, recens tractos, de cœlesti largitate crebro Christus suis pauperibus frangit! Utinam si quam mihi guttam quandoque de pluvia voluntaria, quam segregavit hæreditati suæ, stillare dignetur in dulcedine sua pauperi Deus, mox eam tibi possem refundere, et rursua a te vicissim recipere quod senseris! Experto crede: aliquid amplius invenies in silvis, quam in libris. Ligna et lapides docebunt te, quod a magistris audire non possis. An non putas posse te sugere mel de petra, oleumque de saxo durissimo? An non montes stillant dulcedinem, et colles fluunt lac et mel, et valles abundant frumento? Multis occurrentibus mihi dicendis tibi, vix me teneo. Sed quia non lectionem, sed orationem petis, adaperiat Dominus cor tuum in lege sua et in præceptis suis. Vale.

3. Idipsum ipsi Willelmus et Ivo. Quid super hoc **111** vobis dicemus? Quod vos videre, et ad quid desideremus, scitis; quantum vero, nec nos dicere, nec vos scire potestis. Oramus ergo Deum ut vobis, quo nos præisse debueratis, tribuat vel sequi: quatenus et in hoc tantæ vos humilitatis magistrum teneamus, cum videlicet non despexeritis magister sequi discipulos.

EPISTOLA CVII.

AD THOMAM PRÆPOSITUM DE BEVERLA (303).

Thomas iste Ordini Cistercienci in Clara-Valle sese devoverat: procrastinantem Bernardus hortatur ad vota persolvenda. At surdo cantatum sequens docebit epistola, ubi infelicem Thomæ exitum commemorat. In hac vero tota salutis æconomia profundissime describitur.

THOMÆ dilecto filio, BERNARDUS, quod filio.

1. Quid opus est verbis? Ferveus spiritus et vehemens desiderium aperiri sola lingua non sufficit. Loquantur nobis affectum tuum et reliqua membra. Præsens melius et innotescet nobis, et nos cognosces. Jamdudum ab invicem tenemur alterutrum debitores, ego fidelis curæ, tu humilis obedientiæ. Probet utramque, si placet, opus, non calamus. Volo te et tibi usurpare, et in me probare illam

320 et 321, ac demum, deposito per Eugenium II, Guillelmo thesaurario, archiepiscopus Eboracensis: qua de re variæ epistolæ infra. Lege Willelmum Neubrigensem, in libro 1, cap. 7; Rogerium Hovedenum, ad annum 1140; et Roberti de Monte Appendicem ad Siebertum.

(303.) Alias de Beverlaco. Vide epistolam 411.

Unigeniti vocem : *Opera quæ dedit mihi Pater ut faciam, ipsa testimonium perhibent de me* (Joan. v, 36). Sic revera, sic unici Filii spiritus testimonium perhibet spiritui nostro, quod filii Dei sumus et nos, cum suscitans ex operibus mortuis largitur opera vite. Non ex foliis, non ex floribus, sed ex fructu arbor bona malave dignoscitur. Denique a fructibus, ait, *cognoscetis eos* (Matth. vii, 16). Opera ergo, et non verba discernunt inter filios Dei et filios diffidentiae. Operibus proinde desiderium et aperi tuum, et experire nostrum.

2. Desideramus præsentiam tuam, quærimus optatam, immo promissam exigimus. Cur tanto? Nil in ea sane expetimus de carne et sanguine. Aut proficere ex te cupimus, aut prodesse tibi, Generositas sanguinis, proceritas corporis, forma elegans, juvenilis decor, prædia, palatia, immensa supellex, infuleque dignitatum (adde et mundi sapientiam) : de mundo sunt hæc ; et mundus quod suum est diligit. Sed quousque? Non solum enim non semper, utpote qui non semper erit, verum nec diu quidem. Diu siquidem ista in te mundus habere non poterit, et te quippe ipsum in brevi non habiturus, nam breves dies hominis sunt. Mundus quidem cum suis concupiscentiis transit; sed te prius emittit, quam ipse pertransit. Quid te sine fine delectat amor mox finiendus? Nos vero te, non tua diligimus : tua sint, a quo sunt. Tu tuæ promissionis memor, tui nobis copiam diutius non negaris, amantibus te sinceriter, et amaturis perenniter. Pure siquidem nos amantes in vita nostra, morte quoque non erimus separati. Nam ea quæ in te, vel potius tibi appetimus, non hujus corporis sunt, nec hujus temporis tantum : ideoque nec cum corpore deficiunt, nec cum tempore prætereunt; quinimo posito corpore plus delectant, post tempora durant. Nil simile habent cum supra enumeratis eorumve similibus, quæ utique insunt tibi, non ex Patre, sed ex mundo. Quid horum enim vel non prævenit mortem, vel non invenit?

3. At vero ista optima pars est, quæ non aufere- tur in æternum. Quid istud? Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Qui homo est, et secundum hominem ambulat, qui videlicet, ut manifestius dicam, carni adhuc acquiescit et sanguini, quid illud sit, penitus nescit; quia caro et sanguis non revelabunt quæ solus revelat Deus per Spiritum suum. Animalis ergo homo ad hoc secretum **112** nequaquam admittitur : siquidem non percipit ea quæ sunt spiritus Dei (I Cor. ii, 14). Beati qui audiunt : *Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi a Patre meo nota feci vobis* (Joan. xv, 15). O sæculum nequam, quod solos tuos sic soles beare amicos, ut Dei facias inimicos, consequenter et indignos consilio beato-

(304) ita scriptis omnes, nisi quod in nonnullis legitur, *Siquidem is Sol ad consilium vocatis, etc.* In primis editis et posterioribus plerisque, *Oritur quippe Sol, non is qui quotidie oriri cernitur super*

rum! Plane enim qui amicus vult esse tuus, inimicus Dei constituitur. Quod si servus nescit quid faciat Dominus ejus, quanto minus inimicus? Porro autem amicus sponsi stat, et gaudio gaudet propter vocem sponsi : unde et loquitur, *Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est* (Cantic. v, 6). Amicus itaque mundi excluditur a consilio amicorum Dei, qui non spiritum hujus mundi acceperunt, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciant quæ a Deo donata sunt tibi, Confiteor tibi, Pater, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Ita, Pater, quia sic fuit placitum coram te (Matth. xi, 25, 26), non quia sic meritum vel ab ipsis. Omnes enim peccaverunt, et egent gloria tua : ut gratis mittas Spiritum Filii tui clamantem in cordibus filiorum adoptionis, Abba, Pater. Hoc quippe spiritu qui aguntur, hi filii sunt, nec paterno prorsus arceudi consilio. Habent nempe in se manentem spiritum, qui scrutatur etiam profunda Dei. Denique quid ignorent, quos unctio docet de omnibus?

4. Væ vobis, filii hujus sæculi, a vestra insipiente prudentia, ignorantes spiritum salutarem nec participantem consilio, quod solus soli Pater eructat Filio, excepto cui voluerit Filius revelare! Quis cognovit sensum Domini? aut quia consiliarius ejus fuit? (Rom. xi, 34.) Non equidem nullus, sed rarus : soli sane qui veraciter dicere possunt, *Unigenitus qui est in sinu Patris, ipse enarravit nobis* (Joan. i, 18). Væ mundo a strepitu! Clamat in populis idem Unigenitus, tanquam magni consilii angelus : *Qui habet aures audiendi, audiat.* Et quoniam dignos non invenit sensus, quibus Patris committat arcanum, textit parabolas turbis, ut audientes non audiant et videntes non intelligant. Cæterum amici seorsum audiunt : *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei* (Luc. vii, 8, 10); quirus et loquitur : *Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vero dare vobis regnum* (Luc. xii, 32). Qui sunt hi? Utique quos præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Magnum secretumque innotuit consilium. Novit Dominus qui sunt ejus : sed quod notum erat Dei, manifestatum est hominibus. Nec alios sane dignatur tanti participatione mysterii, nisi eos ipsos quos suos præscivit et prædestinavit. Nam quos prædestinavit, hos et vocavit. Quis enim sane nisi vocatus, ad Dei accedat consilium? Quos autem vocavit, hos et justificavit. Oritur quippe Sol, non is qui quotidie oriri cernitur super bonos et malos, siquidem solis ad consilium vocatis (304) prophætica pronuntiatione promittitur : *Vobis, inquit, qui timetis Deum, orietur Sol justitiæ* (Malach. iv, 2). Manentibus igitur in tenebris filiis diffidentiae, evadit in novam hanc lucem lucis filius de po-

bonos et malos, sed qui timentibus Deum prophætica pronuntiatione promittitur solis ad consilium vocatis : *Vobis, inquit, qui timetis Dominum, orietur Sol justitiæ.*

testate tenebrarum, si tamen jam fidenter Deo dicere potest : *Particeps ego sum omnium timentium te* (Psal. cxviii, 63). Vides quia præcedit timor, ut sequatur justificatio? Forsitan ergo timore vocamur, amore justificamur. Denique justus ex fide vivit (Rom. i, 17), illa procul dubio quæ operatur ex dilectione.

5. Audiat itaque in sui vocatione peccator quod timeat : et sic accedens ad Solem justitiæ, videat illuminatus quod diligat. Quidnam est illud? *Miseri-cordia Domini ab æterno, et usque in æternum, super timentes eum* (Psal. cii, 17). Ab æterno propter prædestinationem, in æternum propter beatificationem. Altera carens principio, altera nesciens finem. Siquidem quos ab æterno prædestinat, in æternum beatificat, intercedente sane media vocatione una cum justificatione, duntaxat in adultis. Sic ad ortum Solis justitiæ sacramentum absconditum a sæculis de prædestinatis et beatificandis, emergere quodammodo incipit ex abyso **113** æternitatis, dum quisque vocatus per timorem, justificatus per amorem, præsumit se quoque esse de numero beatorum, sciens nimirum quia quos justificavit, illos et magnificavit (Rom. viii, 29, 30). Quid enim? audit se vocari, cum timore concutitur; sentit et justificari, cum amore perfunditur : et de magnificatione diffidet! Initiatur, provehitur : et de sola consummatione desperabit! Nempe si initium sapientiæ timor Domini, in quo dicta est esse nostra vocatio; quid nisi proventus in sapientia est amor Dei, is duntaxat qui interim ex fide est, ex quo et nostra fit justificatio? Quid item nisi consummatio in sapientia est ipsa, quam in fine speramus, de divina illa et deifica visione glorificatio? Sic abyssus abyssum invocat in voce cataractarum suarum, cum in terrore judiciorum suorum immensa illa æternitas, et æterna immensitas, cujus sapientiæ non est numerus, cor hominis pravum et inscrutabile mira sua bonitate et potentia educit in admirabile lumen suum.

6. Verbi gratia, ponamus hominem in sæculo, sæculi adhuc et suæ carnis amore retentum, et, cum terrestris hominis imaginem portet, incubantem terrenis, nil de cœlestibus cogitantem. Quis hunc non videat horrendis circumfusum tenebris, nisi qui in eadem mortis umbra sedet? quippe cui nullum adhuc suæ salutis signum eluxerit; cui necdum in aliquo interna testetur inspiratio, an boni de se quidpiam æterna teneat prædestinatio. At vero si superna eum miseratio dignanter quandoque respexerit, immiseritque spiritum compunctionis, quatenus ingemiscat et resipiscat, mulet vitam, domet carnem, amet proximum, clamet ad Deum, proponatque de cætero vivere Deo, non sæculo : ex qua deinde superni luminis gratuita visitatione, et subita mutatione dextera Excelsi, agnoscat se merito quidem non jam iræ, sed gratiæ filium; quippe qui paternum erga se diviniæ bonitatis experitur affectum; quod se utique hactenus in tantum latuerat

ut non solum nesciret utrumnam dignus foret amore an odio, verum etiam odium magis, et non amorem propria conversatio testaretur : erant enim tenebræ adhuc super faciem abyssi; nonne is tibi videtur quasi de abyso profundissima et tenebrosissima horrendæ ignorantiae, in aliam quamdam quoque trahi abyssum e regione amœnam et lucidam claritatis æternæ?

7. Et tunc demum quasi dividit Deus lucem a tenebris; cum peccator, sole illucescente justitiæ, abjectis operibus tenebrarum, induitur arma lucis; et is quem prior vita ac propria conscientia, tanquam revera filium gehennæ, deputaverat ardoribus sempiternis; ad tantam visitantis se Orientis ex alto dignationem respirans, gloriari etiam incipit præter spem in spe gloriæ filiorum Dei, quam jam, nimirum e vicino revelata facie exsultans, novo in lumine speculatur, et dicit : *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine; dedisti lætitiā in corde meo* (Psal. iv, 7). O Domine, quid est homo, quia innotuisti ei? aut filius hominis, quia reputas eum? (Psal. cxliii, 3.) Jam se, o bone Pater, vermibus vilissimus et odio dignissimus sempiterno, tamen confidit amari, quoniam se sentit amare : imo quia se amari præsentit, non redamare confunditur. Jam apparet in lumine tuo, o inaccessible Lux, quid boni penes te, etiam cum malus esset, miserum maneret homonculum. Amat proinde non immerito, quia amatus est sine merito : amat sine fine, quia sine principio se cognoscit amatum. Prodit in lucem ad miseri consolationem magnum consilium, quod ab æterno latuerat in sinu æternitatis; quod noluit videlicet Deus mortem peccatoris, sed magis ut convertatur et vivat. Habes, homo, hujus arcani indicem spiritum justificantem, eoque ipso testificantem spiritui tuo, quod filius Dei et ipse sis. Agnosce consilium Dei in justificatione tui; confitere et dic, *Consilium meum justificationes tuæ* (Psal. cxviii, 24). Præsens namque justificatio tui, et divini est consilii revelatio, et quædam ad futuram **114** gloriam præparatio. Aut certe prædestinatio ipsa potius præparatio est, justificatio autem magis jam appropinquatio. Denique ait : *Agite penitentiam, quia appropinquavit regnum cœlorum* (Matth. iii, 2). Audi et de prædestinatione, quod ipsa sit præparatio. *Percipite, inquit, regnum quod vobis paratum est ab origine mundi* (Matth. xxv, 34).

8. Nemo itaque se amari diffidat, qui jam amat. Libenter Dei amor nostrum, quem prævenit, subsequitur. Nam quomodo redamare pigebit, quos amavit et necdum amantes? Amavit, inquam, amavit; habes enim dilectionis pignus Spiritum, habes et testem fidelem Jesum, et hunc crucifixum. O geminum, ipsumque firmissimum Dei erga nos amoris argumentum! Christus moritur, et meretur amari. Spiritus afficit, et facit amari. Ille facit cur ametur; iste, ut ametur. Ille suam multam dilectionem in nobis commendat, iste et dat. In illo cernimus quod amemus; ab isto sumimus unde amemus. Charitatis

igitur ab illo occasio, ex isto affectio. Quanta confusio, Dei Filium ingratis oculis cernere morientem! quod quidem facile contingit, si desit Spiritus. Nunc autem quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis (Rom. v, 5), amati amamus, amantes amplius memur amari. Si enim cum adhuc inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus, multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius. Quid enim? qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, non etiam omnia cum ipso daturus est nobis (Rom. viii, 32).

9. Cum ergo geminum teneamus nostræ salutis indicium, geminam sanguinis et Spiritus effusionem, neutra sine altera prodest. Nam nec Spiritus datur nisi credentibus in Crucifixum, nec fides valet, si non operatur ex dilectione. Dilectio autem donum Spiritus est. Quod si secundus homo (Christum loquor) factus est non solum in animam viventem, sed etiam in spiritum vivificantem, ex uno videlicet moriens, ex altero mortuos suscitans; quid mihi prodesse potest quod in ipso moritur, absque eo quod vivificat? Denique ipse ait: *Caro non prodest quidquam, Spiritus est qui vivificat* (Joan. vi, 64). Quid est autem, *vivificat*, nisi, *justificat*? Cum enim mors animæ peccatum sit, (anima quippe quæ peccaverit ipsa morietur (Ezech. xviii, 4); vita ejus sine dubio justitia est, quoniam justus ex fide vivit. Justus autem quis est, nisi qui amanti se Deo vicem re- pendit amoris? quod non fit nisi revelante Spiritu per fidem homini æteram Dei propositum super sua salute futura. Quæ sane revelatio non est aliud quam infusio gratiæ spiritualis, per quam, dum facta carnis mortificantur, homo ad regnum præparatur, quod caro et sanguis non possident; simul accipiens in uno Spiritu, et unde se præsumat amatum, et unde redamet, ne gratis amatus sit.

10. Hoc itaque est illud sacrum secretumque consilium, quod a Patre Filius in Spiritu sancto accipiens, suis, quos novit, per eundem Spiritum, justificando eos, communicat, et communicando justificat: quando id quisque accipit in sui justificatione, ut incipiat et ipse cognoscere, sicut et cognitus est; cum videlicet datur et ipsi præsentire aliquid de sua ipsius futura beatitudine, quemadmodum ab æterno latuit in prædestinante, plenius appariturum in beatificante. De qua tamen jam percepta suimet ex parte notitia, interim quidem gloriatur in spe, nondum tamen in securitate. Quam miserandi, qui ad tam jucundum justorum consilium, nullum adhuc tenent suæ vocationis testimonium! Domine, quis creditur auditui nostro? O utinam saperent et intelligerent! Verum nisi crediderint, non intelligent.

10. Sed habetis et vos, o infelices sæculi male **115**

(305) Locus est Job, xxviii, 28. Septuaginta interpretes: Ἰδὸς θεοσιβεία ἐστὶ σοφία, *Ecce cultus Dei est sapientia*. Vulgata, *Ecce timor Domini ipsa est sapientia*.

securi amatores, vestrum seorsum a justis consilium. Squama squamæ conjungitur, et non est spiraculum in vobis. Habetis, inquam, et vos, o impii, communicatum ad invicem consilium, sed plane adversus Dominum, et adversus Christum ejus. Etenim si, dicente Scriptura, *Pietas est cultus Dei* (305), profecto quisquis plus amat mundum quam Deum, impius atque idololatra esse convincitur, colens et serviens creaturæ potius quam Creatori. Habentibus autem, ut dictum est, sanctis atque impiis suum ad se quibusque consilium, magnum procul dubio inter utrosque chaos firmatum est. Nam quomodo justus longe se facit a consilio et concilio malignantium, ita nec resurgunt omnino impii in judicio, neque peccatores in consilio (306) justorum. Est quippe

justorum consilium, pluvia voluntaria, quam segregavit Deus hæreditati suæ: est consilium vere secretum, descendens nimirum sicut pluvia in vellus: est fons signatus, cui alienus non communicat: est sol justitiæ, qui timentibus Deum tantum oritur.

12. Porro cæteros advertens propheta in sui siccitate et cæcitate remanentes, justorum siquidem imbris et lucis expertes infecundos ac tenebrosos, confusos et aversos, subsannat et notat: *Hæc est, inquit, gens quæ non audivit vocem Dei sui* (Jerem. vii, 28). Non vultis, o miseri, dicere cum David, *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus* (Psal. lxxxiv, 9): utique foris fusi in vanitates et insanias falsas, intimum optimumque non requiritis veritatis auditum. *Filii hominum, usquequo gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, et queritis mendacium?* (Psal. iv, 3.) Surdi ad vocem veritatis, ignorantes consilium cogitantis cogitatione pacis, sed et loquentis pacem in plebem suam, et super sanctos suos, et in eos qui convertuntur ad cor. *Jam vos, inquit, mundi estis, propter sermonem quem locutus sum vobis* (Joan. xv, 3). Ergo qui hunc sermonem non audiunt, immundi sunt.

13. Cæterum tu, o charissime, huic voci Dei tui, dulciori super mel et favum, si præparas aurem interiorem, fuge curam exteriorem, et expedito et vacante interno sensu, dicas et tu cum Samuele: *Loquere, Domine, quia audit servus tuus* (I Reg. iii, 10). Vox hæc non sonat in foro, sed nec auditur in publico. Secretum consilium, secretum querit et auditum. Auditui tuo gaudium pro certo dabit et lætitiæ, si sobria auro perceperis. Abrahæ præcipitur exire de terra et de cognatione sua, ut videre et possidere mereretur terram viventium (Gen. xii, 1). Jacob relicto fratre et patria Jordanem transit in baculo (Gen. xxxii, 10), et excipitur Rachelis amplexibus (Gen. xxix, 11). Joseph dominatur Ægypto (Gen. xli), mercatione furtiva patri sublatus et patria (Gen. xxxvii). Ecclesia jubetur, ut concupiscat Rex decorem ejus, oblivisci populum suum, et domum

(306) Ita scribendum; non *concilio*, ut in Psalmo ii. Sensus enim exigit, *consilio* et sic habent manuscripti.

patris sui (Psal. xlv, 11, 12). Puer Jesus inter cognatos et notos a parentibus queritur, nec tamen invenitur (Luc. ii, 44, 45). Fuge fratres tuos et tu, si tuam vis invenire salutem. Fuge, inquam, de medio Babylonis, fuge a facie gladii aquilonis. Parati sumus cum panibus occurrere fugienti. Abbatem tuum me nominas; non renuo interim propter obsequium. Obsequium dico, non quod exigam, sed quod exhibeam: sicut *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, et animam suam dare in redemptionem pro multis*. Verumtamen si dignum judicas, accipe condiscipulum, quem magistrum eligis. Unus sit ambobus magister Christus: et ipse sit epistolæ finis, qui finis est ad justitiam omni credenti (Rom. x, 4).

EPISTOLA CVIII.

AD THOMAM DE SANCTO-AUDOMARO (307), POST TRANSGRESSIONEM PROMISSIONIS SUÆ VENIENDI AD CONVERSIONEM.

Hunc relictis studiis religionem ingredi hortatur, proposito Thomæ de Beverla exitu infelici.

Charissimo filio suo THOMÆ, frater BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, in spiritu timoris ambulare.

1. Bene facis agnoscens debitum tuæ promissionis, et dilatare reatum solutionis non diffilens: sed volo **116** te non solum quid, sed et cui promiseris, cogitare: nam ego mihi nihil usurpo ex eo quod me coram, et non mihi promissum ipse mecum recolis. Frustra proinde times exprobratum tibi iri a me super frustratoria dilatione, qui testis accitus sum, et non dominus voti (308). Vidi et gavisus sum; et hoc oro, ut gaudium meum plenum sit: quod non erit, nisi cum fuerit impleta promissio. Terminum posuisti, quem non oportuit transgredi. Transgressus es, quid ad me? tuo domino stas, aut cadis. Mihi sane decretum est pro imminente periculo non probris, non minis agere tecum, sed monitis; idque quatenus æquo admiseris animo. Si me audieris, bene; si non, ego non judico quemquam: est qui querat et judicet; qui enim judicat nos, Dominus est (I Cor. iv, 4). Et hinc tibi plus timendum arbitror ac dolendum, quia non homini, sed Deo mentitus es. Etsi ego tuæ, ut vis, verecundiæ parco coram hominibus, num illa, quæ coram Deo est, impudentia impunita relinquitur? Quid quaeso, rationis habet verecundari ad diem hominis, et vultum Dei non vereri? Nam vultus Domini super facientes mala (Psal. xxxiii, 17). Tu ergo plus times opprobria quam tormenta; et qui trepidas ad linguam carnis, contemnis gladium qui devorat carnes? Hæccine est illa morum pulcherrima compositio, qua informari te scribis scientiæ hujus apprehensione, cujus studio et amore sic ferves, ut non verearis sancto proposito præjudicium facere?

2. Sed quaeso te, quod memoriale virtutis, quæ

(307) Vide epistolam 382.

(308) Votum appellat Bernardus ejusmodi promissum, quo quis se in religionem ingredi coram

laus disciplinæ, quis scientiæ profectus, vel artis fructus, trepidare timore ubi non est timor, et timorem Domini relinquere? Quam salubrius disceres Jesum, et hunc crucifixum! quam utique scientiam haud facile, nisi qui mundo crucifixus est, apprehendit. Falleris, fili, falleris, si te putas invenire apud mundi magistros, quam soli Christi discipuli, id est mundi contemptores, Dei munere assequuntur. Nec enim hanc lectio docet, sed unctio; non littera, sed spiritus; non eruditio, sed exercitatio in mandatis Domini. *Seminate, inquit, vobis justitiam, mette spem vitæ, illuminate vobis lumen scientiæ* (Osee, x, 12). Vides quia non recte proditur ad lumen scientiæ, nisi justitiæ germen procedat [al. præcedat] ad animam, ex quo formetur granum vitæ, et non palea gloriæ. Quid ergo? nondum tibi ad justitiam seminasti, nondum spei manipulos messuisti; et veram te præsumis sectari scientiam! nisi forte pro vera supponitur illa quæ inflat. Et stultius erras appendens argentum tuum non in panibus, et labores tuos non in saturitate. Obsecro, redi ad cor, et adverte hunc annum [edit. annum], terminum quem tu tibi indulsisti in injuriam Dei, non esse annum placabilem Domino, sed discordiæ seminarium, iræ fomitem, nutrimentum apostasiæ, qui spiritum exstinguat, gratiam intercludat, teporem afferat illum qui Deo solet vomitum provocare.

3. Heu! heu! videris mihi uno spiritu ambulare, sicut et uno censi nomine, cum altero illo Thoma, olim scilicet præposito de Beverla, qui cum se similiter nostro Ordini et nostræ domui toto desiderio devovisset, cœpit induciari, et ita paulatim refrigerescere, donec subita et horrenda morte præreptus factus de medio est secularis et prævaricator, et duplo filius gehennæ (quod ab eo, si fieri potest, avertat misericors et miserator Dominus!). Exstat epistola, quam ad eum frustra scripsi (Epist. præced.): nisi quod meam ipsius animam liberavi, denuntians, quod in me fuit, quæ oportuit fieri cito. Beatus foret, si me audisset. Dissimulavit: mundus ego sum a sanguine ejus. Verum id non sufficit mihi; quia etsi sim in facto isto securus de me, illa tamen, quæ non querit quæ sua sunt, charitas urget me lugere illum qui securus non exiit, quoniam male securus vixit. O judiciorum Dei abyssus multa! o terribilis **117** in consiliis Deus super filios hominum! Spiritum donavit, quem erat denuo ablaturus, ut esset supra modum peccans peccatum; et gratia subintravit, ut abundaret delictum: quod tamen non fuit culpa dantis, sed addentis prævaricationem. Sui nimirum arbitrii erat, quod male liber liberum habuit constriat spiritum, contemnere gratiam, nec mancipare effectui suggestum Dei, ut posset dicere: *Gratia Dei in me vacua non fuit* (I Cor. xv, 10).

4. Tu si sapis, illius insipientia proderit tibi, et eo statuerat. Confer epistolam 395, et sermonem 63 in Cantica, n. 6, ubi Novitiorum lapsum et casum luget.

lavabis manus tuas in sanguine peccatoris, et curabis cito absolvere te a laqueo perditionis, me a timore horribili. Ego enim haud secus fero, fateor, aversionem tuam, quam eviscerationem meam: quoniam charissimus factus es mihi, et paterno te amplector affectu. Ea propter ad omnem recordationem tui, animam meam transverberat gladius iste timoris, tanto acerbius, quanto te minus timentem considero. Scio nempe, ubi de talibus legerim: *Cum dixerint, pax et securitas, tunc subitaneus eis superveniet interitus, tanquam in utero habenti, et non effugient* (1 Thess. v, 3). Multa autem presentio immingere tibi pavenda tardanti respiscere, tanquam multa expertus, quæ o si cognovisses et tu! Crede ergo experto, crede amanti: cui ex altero non falli, ex altero non fallere inesse cognoscis.

EPISTOLA CIX.

AD ILLUSTRUM JUVENEM GAUFRIDUM DE PERRONA (309), ET SOCIOS EJUS.

Nobiles juvenes ob religiosæ vitæ propositum prædicat et ad perseverantiam hortatur.

Dilectis filiis GAUFRIDO et sociis ejus, BERNARDUS abbas dictus Claræ-Vallis, spiritum consilii et fortitudinis.

1. Sermo qui insonuit, ædificat multos, imo universam lætificat civitatem Dei, ita ut lætentur cœli, et exsulet terra, et omnis lingua glorificet Deum de vestra conversione. Terra mota est, quia cœli distillaverunt a facie Dei Sinai, pluentes istis diebus solito abundantius pluviam voluntariam, quam segregavit Deus hæreditati suæ. Non apparebit ultra vacua in vobis crux Christi, quemadmodum in multis filiis diffidentiae, qui tardantes converti ad Dominum de die in diem, improvisa morte subtrahi, in puncto descendunt ad inferos. Omnino refluoruit et nunc quasi de novo lignum in quo pependit Dominus gloriæ, qui mortuus est, non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum. Ipse, ipse colligit vos, qui diligit vos tanquam viscera sua, tanquam fructum pretiosissimum crucis suæ,

(309) In vetustiori editione, de Perrona, quæ urbs est munitissima ad Somenam. Inde ergo nomen traxit Gaufridus et originem. Ex iis erat, quos S. Bernardus in Belgio ad religionem convertisse memoratur in libro quarto de ipsius Vita, cap. 3. Socius conversionis fuit Gaufridus alter, postea Prior Claræ-Vallensis. De his intelligendus est Hermannus monachus Tornacensis, in Spicilegii tomo 42, pag. 479, ubi de S. Bernardo, quem « tam ex ecclesia Sanctæ-Mariæ Tornacensis, quam ex ipsa diocesi, clerici videlicet multi famosi domnum Bernardum abbatem Claræ-Vallensem conversionis gratia secuti sunt. » Hoc factum refert Hermannus pag. 476, post annum vigesimum quartum pontificatus Simonis Noviomensis, qui sedere cœpit anno 1122. Non ergo hæc epistola, ut Manriquez censet, ad annum 1131 referri potest. Gaufridum Perronensem laudat Petrus de Roya Novitius Claræ-Vallensis supra, in epistola 479, n. 9. — Huc usque Mabillonius, cui in eo non consentit Horstius, quod hunc eundem Gaufridum vellet fuisse Priorem Claræ-Vallis, de quo sic habet: Hunc sanctus Bernardus cum aliis viginti novem novilibus ac litteratis juvenibus in Flandria

tanquam dignissimam recompensationem effusi sanguinis sui. Si ergo gaudent angeli super uno peccatore pœnitentiam agente (*Luc. xv, 10*), quid in tam multis, et illis peccatoribus, qui quanto illustriores videbantur in sæculo, scientia, genere, juventute, tanto pluribus erant perditionis exemplum? Legeram, *Non multos nobiles, non multos sapientes, non multos potentes elegit Deus* (1 Cor. i, 26, 27); at nunc præter regulam mira Dei potentia talium convertitur multitudo. Vilescit gloria præsens, juventutis flos conculcatur, non reputatur generositas; sapientia mundi stultiia judicatur; non acquiescitur carni et sanguini; parentum et charorum renuntiatur affectibus; favores, et honores, et dignitates reputantur ut stercoera, ut Christus lucrifiat. Laudarem vos, si vobis hæc accidisse ex vobis cognoscerem: cæterum digitus Dei est iste, mutatio plane dexteræ Excelsi. Datum optimum est, et donum perfectum **118** nec dubium quin descendens a Patre luminum. Ideo in ipsum omne præconium jure referimus, qui facit mirabilia solus, qui fecit ne in vobis otiosa jam esset ea, quæ apud se est, copiosa redemptio.

2. Quid igitur opus est facto, dilectissimi, nisi ut satagatur quomodo laudabile propositum dignum consequatur effectum? Studete proinde perseverantiae, quæ sola virtutum coronatur. Non inveniatur apud vos, Est et Non, ut sitis filii Patris vestri qui est in cœlis, apud quem nimirum non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Vos quoque, fratres, in eandem imaginem transformamini a claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu, curantes omni vigilantia et ipsi non inveniiri leves, instabiles, fluctuantes. Scriptum est enim: *Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis* (Jacobi i, 8); et rursus: *Væ ingrediendi terram duabus viis!* (*Eccli. ii, 14.*) Et ego, charissimi, quantum congratulor vobis, tantum gratulor et mihi, qui ut accepi, dignus habitus sum minister eligi consilii hujus. Et consilium do, et auxilium spondeo. Si videor necessarius aut certe si dignus judicor, non recuso labo-

ad religionem convertit; nutantem vero aut procrastinantem hisce litteris excitavit. Is postea factus Prior in Clara-Valle, quintus in ordine; demum electus in episcopum Tornacensem (alii legunt Nannetensem), consentire noluit. Quod ita Petrus Blesensis narrat: « Legimus, quod Gaufridus Perronensis, Claræ-Vallis Prior, electus in episcopum Tornacensem, electioni nullatenus acquievit. Qui postea defunctus et apparens cuidam fratri, inquieti qualiter ei esset, respondit: Revelavit mihi Trinitas sancta, quod si suscepissem episcopatum, fuisset de numero reproborum. Ubi ei ejus exemplo percellit animos aliorum quorundam præsulum, ita dicens: Quid ergo facient infelices, qui temporalium sollicitudinum fluctibus se sponte et gratanter immergunt? qui splendide epulando, dormiendo, bibendo, sedendo ad telonium, fiscalem calculum dispensando, quaerendo quæ sua sunt, aut potius quæ sunt Cæsaris, et non Dei, vitam suam in vanitatibus transigunt? » Ita Petrus Blesensis, epist. 102. Idem refert Cæsarius, lib. 2, cap. 29. Vide de eo Henriquez in Menolog. ad diem 15 februarii.

rem, non deero pro viribus. Devotus suppono humeros, etsi jam fessos (310), sarcinæ huic, si mihi cœlitus imponatur. Lætus et obviis, ut dicitur, manibus excipio cives sanctorum, et domesticos Dei. Quam libens, juxta mandatum propheticum, occurro cum panibus fugientibus a facie gladii, aquam fero sitientibus! (*Isa. xxi, 14.*) Reliqua posui in ore nostri, imo et vestri Gaufridi. Quidquid vobis vice nostra dixerit ille, nostrum non dubitetis esse consilium.

EPISTOLA CX.

AD PARENTES EJUSDEM GAUFRIDI CONSOLATORIA.

Non esse cur filium religiosum tanquam perditum lugeant, vel etiam cur delicatulo metuant.

1. Si filium vestrum Deus facit et suum, quid vos perditis, aut ipse quid perdit? Fit de divite ditior, de nobili generosior, clarior de illustri; et, quod his omnibus majus est, sanctus de peccatore. Oportet autem eum præparari regno quod sibi paratum est ab origine mundi, atque hujus rei gratia modicum tempus, quod vivere habet, manere nobiscum, donec abrasa spurcitia vitæ sæcularis, ac terreno deterso pulvere, cœlesti mansioni fiat idoneus. Si diligitis eum, gaudebitis utique quia vadit ad Patrem, et talem Patrem. Ipse quidem vadit ad Deum, sed vos non perditis eum; quin potius multos per eum acquiritis vobis filios. Quotquot sumus in Clara-Valle vel de Clara-Valle ipsum in fratrem, vos in parentes suscipimus.

2. At fortassis metuitis corpori ejus vitæ asperitatem, quod nimirum tenerum nostis esse ac delicatum. Cæterum de hujusmodi timore dicitur: *Ibi trepidaverunt timore, ubi non fuit timor* (*Psal. xiii, 5*). Confidite, consolamini: ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium, quousque de meis manibus excipiat eum Pater misericordiarum et Deus totius consolationis. Nolite ergo lugere, et nolite flere; quia Gaufridus vester festinat ad gaudium, non ad luctum. Ego ero illi pater, ego mater, ego frater et soror. Ego faciam ei prava in directa, et aspera in vias planas: ego ei omnia sic temperabo et sic dispensabo, ut et spiritus proficiat, et corpus non deficiat. Denique serviet Domino in lætitia et exultatione, et cantabit in viis Domini, quoniam magna est gloria Domini.

119 EPISTOLA CXI.

EX PERSONA ELLE MONACHI AD PARENTES SUOS.

Hortatur eos ne se Deo servire volentem impedire aut retrahere conentur: indignum id fore et frustraneum.

Charis parentibus suis, INGORRANNO ET IVETÆ HE-

(310) Hinc patet Bernardum jam senectæ proximum tunc fuisse.

(311) Hæc inscriptio nunc primum restituta est ex codice Corbeiensi sæpe laudato. An epistola hæc una est ex illis quas scriptoribus componendas præscribat aliquando Vir sanctus, ex epistola nunc 389? Cæterum de his litteris ita Horstius: Hanc epistolam Bernardus nomine Eliæ Novitii sui ad parentes ejus scripsit, ut eos filium a proposito revocare conantes reprimeret. « Aciora quidem, »

LIAS monachus, sed peccator, quotidianas orationes (311).

1. Sola causa, qua non liceat obedire parentibus, Deus est. Ipse enim dicit: *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus*. Si me vere ut boni, ut pii parentes diligitis; si veram, si fidelem erga filium pietatem habetis: quid me Patri omnium Deo placere satagentem inquietatis, et ab ejus servitio, cui servire regnare est, retrahere attentatis? Vere nunc cognosco quia inimici hominis, domestici ejus (*Michææ vii, 6*). In hoc vobis obedire non debeo, in hoc vos non agnosco parentes, sed hostes. Si diligeretis me, gauderetis utique quia vado ad meum atque vestrum, imo universorum Patrem. Alioquin quid mihi et vobis? quid a vobis habeo, nisi peccatum et miseriam? Hoc solum, quod gesto, corruptibile corpus de vestro me habere fateor et agnosco. Non sufficit vobis quod me in hanc sæculi miseriam miseri miserum induxistis; quod in peccato vestro peccatores peccatorem genuistis; quod et in peccato natum, de peccato nutritis: nisi etiam invidendo mihi misericordiam quam consecutus sum ab eo qui non vult mortem peccatoris, filium insuper gehennæ faciatis?

2. O durum patrem! o sævam matrem! o parentes crudeles et impios, imo non parentes, sed peremptores: quorum dolor, salus pignoris; quorum consolatio, mors filii est! qui me malunt perire cum eis, quam regnare sine eis! qui me rursus ad naufragium, unde tandem nudus evasi; rursus ad ignem, unde vix semiustus exivi; rursus ad latrones, a quibus semivivus relictus sum, sed miserante Samaritano jam aliquantulum convalui, revocare conantur: et militem Christi prope jam rapti cœlo triumphantem (quod non in me glorior, sed in eo qui vicit mundum) ab ipso jam introitu gloriæ, tanquam canem ad vomitum, tanquam suam ad lutum, ad sæculum reducere moliantur! Mira abusio! domus ardet, ignis instat a tergo, et fugienti prohibetur egredi, evadenti suadetur regredi! et hoc ab his qui in incendio positi sunt, et obstinatissima dementia ac dementissima obstinatione fugere periculum nolunt. Proh furor! si vos contemnitis mortem vestram, cur etiam appetitis meam? Si, inquam, negligitis salutem vestram, quid juvat etiam persequi meam?

Quare vos non potius sequimini me fugientem, ut non ardeatis? An hoc est vestri cruciatus levamen, si me etiam perimatis: et hoc solum timetis, ne soli pereatis? Ardens ardentibus quod solatium præstare poterit? quæ, inquam, consolatio damnatis,

inquit Lessius, « ista videri possent nisi a tanta sapientia et sanctitate essent profecta. Quis enim electum illud Spiritus sancti organum audeat reprehendere? Noverat ille quanti hæc res sit momenti. Neque tamen mens ipsius est, ut passim tam acriter illis scribatur, nisi quis videat se in gravia salutis pericula illorum importunitate conieciendum, aut illi finem sollicitandi non faciant. » Ita ille tractatu utilissimo de Statu vitæ deligendo, quæst. 4, 36. Confer notas ad epistolam 104.